

Sisu:

Kaasvõitlejad, isetegevustööle! — F. Kuhlbach. / Sügisele — V. Mikkelsaar. / „Iloli“ esimene päätoimetaja Karl Mihkla — „Iloli“ toimetus. / Õppetöö eeli — Hirve. / Õhtu — L. Kostabi. / Koolinoorte isetegevusest — H. Söber. / Ja tähendamissõna käis nii: — Viimane isa Maltsveti soost. / Kui kevad kutsus . . . — E. Allik. / Kirjandus. / Koolielu. / Male.

Kaas E. Trässilt.

I L O L I

TARTU KOMMERTSGÜMNAASIUMI JA
KAUBANDUSKOOLI ÕPILASKONNA
AJAKIRI

VI aastakäik

Oktoober 1933

Nr 1

Kaasvõitlejad, isetegevustööle!

Möödunud on suvi oma vaikuse ja vabaduse võluga ning saabunud on jällegi muutlik sügis. Taevasse aina kerkib ja kerkib halle vesirikaid pilvi ning maha tibab tinajasi terasniite. Hallid roostedud puserdavad kõikjale purpurset punast. Ilus on vaadelda kuldkollas kaske ja vesivärvis haaba, kui sinitaevas helgib päikesesilm.

Nii muutlik, mitmekesine ja veetlev on ka elu. Kuid noorusaeg moodustab elus ilusama ja helgema lehekülje. Noorusleheküljed on kirjutatud hingega, täis elu, täis romantilist noorusluulet. Mõnus on meenutada ilusaid loovaid päevi ja ülevaid hetki, noorusmälestusi, mis annavad meie elule sisu ja sihi. Noored, teie käes on sulg, millega täita võib lehekülgi!

Oleme noored, täis loitvat elutuld. Ent kuhu peame rakendama oma ülevoolava energia? Kas jätkub meil seda asjatuks raiskamiseks? Ei!

Meie, õppiv noorsugu, peame looma tuleviku ühiskonna, peame edendama ning arendama oma rahvuslikku omapära ja kultuuri, millele võiks tugineda meie Eesti. Seks aga peame olema tugevad kui kaljud meres, eluküllased kui helkiv päike. Peame olema karsked, vabad ja ühtekuuluvad! Et aga seda saavutada, seks haara, noorur, aatemõök ning

asu võitlusrindele! Ja tea, et selleks võitlusväljaks on Tartu Kommertsgümnaasium ja Kaubanduskool ning tema õpilaskonna isetegevus.

Meie õpilaskond oma mitmekesiste huviringide, ajakirja ja muude nooruslikkude üritustega pakub meile küllalt tegevusvälju. Kuid, kaasvõitlejad, kasutage, kultiveerige ja harige seda pinda, et ei sõotuks põld, vaid kasvataks nõtkuvaid viljapäid! Siin töötades täiendame oma hinges asetsemaid lünki! Siin muutume vääriks kandma kõrgeid ideid ja aateid ning kasvame kõlblaiks ja intelligentseiks, kes vääriavad aatekandja nime.

Asjavalituid isetegevuse juhid tahavad kogu oma energia tööle rakendada selleks, et meie isetegevus üha sammuks tõusu rada. Ning toetudes elevusele ja aktiivsusele, mida tänavu meie õpilasperest õhkub, julgen loota, et meie töö tänavu paremaid tagajärgi kannab kui kunagi varem.

Teadmisega, et sulg ja paber on meie eneste käes, millega täidame oma noorusleheküljed, läheme julgelt vastu eelolevale õppeaastale.

Sini-must-valge ja valge-puna-rohelise lipu all rühime valendavaile mäeharjadele, kus noorusaadete ja ideaalide kodumaa!

Isetegevustööle asudes, soovin kõigile kaasvõitlejaile, sõsaratele ja vellededele, eriti isetegevuse juhtidele palju õnne ja edu!

Fedja Kuhlbach,
Õpilaskonna vanem.

Sügisele.

Mu sügis, lõpuks oled Sa jällegi siin!
 Ma kaua, Sind oodates, suvise tuulega tukkund.
 Ju kaua Su järele igatsust tundsin ma!
 Hulk tormavaid mõtteid Su viibides hukkund;
 Mu lemmiklaps, sügis, kus oled Sa?

Terve suve oli meri kui hõõveldet sile,
 Mets tukkus ja põllud suikusid päikese all.
 Ja kaua Su järele igatsus tume!
 Nüüd oled tulnud Sa. — Näe — taevas on hall
 Ja merelgi õnn mõirgav kui minul on tume!

Kaugelt lõunast Sa tulid läbi suvise salu
 Su tulles tume mühin läbi metsa käis,
 Ja merel taas puhkes maru.
 Kõik hõlmad nüüd kollaseid lehti mul täis,
 Mu sügis, — Su kuldaseid varu!

Virve Mikkelsaar.

„Iloli“ esimene päätoimetaja Karl Mihkla.

Käesoleval õppeaastal alustab meie ajakiri tegevust uute tüürimeeste juhtimisel. „Iloli“, kes oma juures on näinud palju tegelasi, palju tarmukaid ja vaimukusest sädelevaid noori, kelle toimetuse koosseis on olnud sagedasti vahelduv, on pidanud leppima käesoleval aastal suurema kaotusega. „Iloli“ on kaotaoud oma asutaja, oma senise energilise päätoimetaja õpetaja K. Mihkla, kes käesoleva aasta suvel lahkus Tartu Kommertsgümn. ja Kaubandusk. õpetaja kohalt ja siirdus uuele kohale Rakveresse.

K. Mihklaga on kogu meie õpilaspere kaotanud suure töömehe, energilise organiseerija ja juhi. Kogu meie õpilaskonna isetegevuse arendamisel omab K. Mihkla suuri teeneid. Eriti palju tänu võlgneb temale aga „Iloli“. K. Mihkla juhtimisel on „Iloli“ meie kehvas oludes järjekindlalt arenenud ja tõusnud esikohale Eesti koolinoorsoo ajakirjade hulgas. „Iloli“ senistelt lehekülgedelt leiame sage-

dasti K. Mihkla sisukaid kirjutisi. Ka mujal õpilaskonna üritustes on K. Mihkla kaasa aidanud meie isetegevuse arenemisele. Humanitaaringi hooldajana muutis ta selle tööks kamaks ja tegevuselt mitmekesiseks meie koolis. Väga sagedasti esines K. Mihkla referaatidega, huvitavatel kõnedega jne. Ka karskusringis teotses ta energiliselt. Õpetajana oli K. Mihkla sümpaatsemad kujustid meie koolis. Noorte hingeelu põhjalikult tundes oskas ta meile, noortele, seda pakkuda, mida me kõige enam vajame. Ta oskas õpilastes huvi ja lugupidamist äratada meie kirjanduse ja emakeele vastu.

Kogu TKG ja KK õpilaskond, eriti aga „Iloli“ võlgneb oma endisele suurele töömehele palju tänu. K. Mihkla tagajärjerikas tegevus meie õpilaspere kohustab meid, noori, edasi töötama nende ülevate tähistega, nende kõrgete eesmärkide suunas, mida püstitas meile meie lugupeetud õpe-

taja. Pidagem kalliks neid aateid, mille taotlemisele õhutas meid meie nooruslik juht! Sellega tasume kõige paremini oma tänuvõlga K. Mihklale.

„Iloli“ ja kogu meie rohkearvuline õpilaskond läkitab K. Mihklale kõige soojemaid ja südamlikumaid tervitusi.

„Iloli“ toimetus.

Õppetöö eeli.

Linn mõnuleb päikesepaisten, uriseb laisalt ja haugahtab taoti rõõmsalt, kui lennuk libiseb üle tuulenunistava Toomesalu põhjakaare suunan.

Nad kohtuvad täpsalt kevadel kindlaksmääratud ajal tuttava rohelise pingi man, mille üle nüüd pihlakas riputab punaseid helmeid.

„Tervis, tervis, Nelgi, Mooni ja sina, Aster!“ ning päike projekteerib kõnniteele värisevate pihlakalehevarjude hulka kuue ristleva käe projektioonid.

Jällenägijad seisavad viivu vaikides, ollen teadmatusen, millist küsimust kõigepäält esile tjuua oma suve jooksul täitunud uudishimukambrist.

Ning algab Aster: „Kuis siis tütarlastel too põuane suvi möödus ja kui palju nad targemaks on saanud selle kestel?“

„To-oh, või sina tahad isegi suvel targemaks minna, kuna meie — vabanda, Mooni, et end nii üldiselt väljendan, — kuna meie talvelgi vaevalt selle pääle mõtleme. Kus te's nüüd pöörate, ega's te Kassitoome mõtle vaatamata jätta?“

Nad laskuvad piki tuttavat puutreppi.

„Taevas halasta, sina vist mõtled tarkuse all ainult inglise keele verbe, või koguni toda hullu „Maskulinum'it!“ pahandab Aster.

„Ega see viimane väljaspool grammatika-raamatut nii hull olegi. Huvitav, mida sa säääl suvel siis õppisid?“ uudistab Nelgi.

„Nii mõndagi. Näiteks kolm säärast asja, mida te kindlasti ei oska: niitmise, lõõtspillimängimise ja kündmise,“ uhkustab tüdruk.

„Palun, palun, mina oskan ka niita!“ hüüab Nelgi. „Ja mina ka!“ lisab Mooni.

„Sinu lõõtspillimäng ajab vist küll kõik küla koerad huluma ja et sa kündmisega hakkama saad, sellen ma kahtlen,“ nokib Nelgi.

„Taas üks tõendus, et skeptikuid ka pärast Descartes'i veel küllalt leidub. Ent imelik, miks kündmist peetakse tütarlapsele nii raskeks tööks. Kui rääkisin isale, et vaat' hommen ma lähen sinu eest kündma, sul niikuinii veel palju linu raatsida, siis too tegi suured silmad ja vastas:

„vaat' kus mul kündja!“ No kas ei aja hinge täis? Aga lõpuks sain asja ikka niikaugele, et järgmisel päeval ader usaldati mulle. Isa näitas vao kätte ja mina jätkasin seda, ise närveerides nagu mõnel eksamitööl. Veidi veider oli esialgu. Isa, kes raatsis naabernurmel linu, hüüdis vahel sarra mant: „Ärä sa vagu kõveres lase!“ — „Ei lase, ei lase!“ vastasin mina, ent endal vagu loogeline nagu vihmuss. Alles õhtupoolel hakkas see natuke sirgjoonele sarnlema. Paari päeva pärast sooritin kesa korduskünni isa laitusega. „Te oleksite pidanud nägema, kui rõõmus ma olin!“ jutustab Aster oma tavalisel, veidi kiirustaval viisil.

„Aga mina õppisin suplema,“ sõnab Nelgi.

„Sina, suplema?“ hüüavad kaaslased korruga ning Nelgi ulatab õnnesoovimiseks käe, kuna Aster lausub:

„Vaevalt usutav! Sa ei julge ju üle Kivisilla jõkkegi vaadata ja süst ajab sul juba eemalt vaadates pää pöörutama.“

„Äran'd arva ikka! Tulevikun teen kõik paadisõidud teiega vahvalt kaasa. Nagu muidugi teate, olin tol suvel onu juuren Kivistiku meierein. Onutär ja tema sõbratar olid suured veesõbrad. Käisime ühenkoon jõeäären päikesevanne võtman — mina muidugi hoidusin veest aupaklikun kaugusen. Aga ühel päeval nad viisid mu vägisi jõkke. Karjusin nagu põrsas, ent pikapäale harjusin ning lõpuks hakkasin juba veepinnalgi püsima.“

„Oi, tütarlaps, sa edened siis ju suurepäraselt! Kuid meie Noonil on täna veel vagusam kui tavaliselt — no kes siis tuleb suvest säärase näoga nagu mõni õnnetu armastaja! Unistasid vist küll kõik suveõhtud räagulaulu saatel tädi talu vanade õunapuude all?“ usutleb Aster.

„Ise sa ju väidad, et tänapäeva tütarlapsele ei sobi unistamine,“ vastab Moonil. „Püüdsin kah olla sen suhten moodne. Minu suvi oli sää-

rane: esmalt kojusõit ja nädal muretuid päevi, siis põletav päike ja kardad turbad Ulilan ning lõpuks vaikne süda- ja hilissuvi tädi aian, kun mu hoolde usaldati 500 m pikkused juurviljapeenrad — resuldaadiks 45 krooni väärtusen ruskeid eesti sente.“

„Sina, ja nii rikas!“ imestavad teised. „Oo, kui ääretult armas! Meile, Nelgi, tähendab see ühte fotot luigetiigilt, ühte Vanemuise pääset, ühte . . .“

„Pea'nd, pea, las' ma soovin ka midagi!“ katkestab Moonil, ent see midagi jääb avaldamata, sest parajasti kergitab keegi kaasvõitleja teisel pool tänavat naerataden mütsi ja hetk hiljem nad huvituvad moodsest õhtukleididist lilledega kaunistatud aknal.

Kolmele suvevaikusest tulnud gümnaasiatile tundub uudne ja lõbus Taaralinna pühapäeva õhtupoolikune publik, tänavail keerlev grammofonimusiika ja suve jooksul muutunud vaateaknastik.

Nelgi, kes paar päeva varem linna tulnud, teab jutustada, kes eksami õnnelikult sooritanud, kes läbi kukkunud, keda juba tänaval kohanud jne.

Moonit vaevab korteriküsimus. Ja ega see kaaslastelegi vähem tähtis pole, ehkki neil endil talveks kodu juba kindlustatud. Viibitakse ju sõbratari toan sama palju kui enda oman ja juhtub see veel mugavam olema, siis muidugi rohkemgi.

Gümnaasiasti nõuded pole suured. Praegusel juhul unistavad kolm koolisõsarat majast aiaga, mille ühenurgakesen neil kevadõhtupoolikuti lubatakse pallimängida, väikesest toakesest, kun õppetöö kergenduseks võib vahel veidi laulda ja vilistadagi, ilma et see majarahvast pahandaks, ja lõpuks sääraseist naaberkorteri elanikest, kes oõseti ei norska.

Hämarikuks on kõik aktuaalsemad jutud räägitud, kõik vaateaknad nähtud, kõik puisteed ja pargid läbi hulgutud ning lillepeenrad vaadatud.

Nad seisatuvad koolitänava tuttav nurgal.

„Ah-soo — kust saame homseks lilli?“ alustab taas Aster.

„Ei mina viitsi küll enam mõelda,“ vastab Nelgi. „Juba päikesetõusust saadik olen jalul ja päälegi sõitsin 50 pikka kilomeetrit sõrkiva hobusega.“

„Mina saaksin küll tädi aiast, ent see on säärane väsitav visiit, mille jätan pigem tegemata,“ sõnab Aster, „päälegi veetsin kogu öö raputavan rongin.“

„Igat õppeaastat alustasime lilledega ja ega's tänavu teisiti saa. Kõige lihtsam, läheme hommikul turust läbi,“

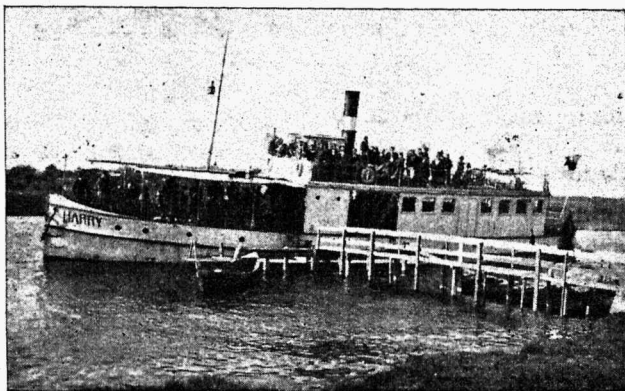
leiab lõpuks lahenduse Mooni.

„Allright!“ on teised nõus.

„Kell 8 oleme sinu pool, vaat' et oled jalul ja rõivain!“ komandeerib Mooni Nelgit, „do svidanija!“

„Aufwiedersehen!“ vastatakse ning veidi luitunud roheline „forma“ pöörduv kõrvaltänavasse.

„Good evening!“ hüüab Aster talle veel järele ja saab vastuseks üle öla heidetud põgusa naeratuse.

TKG ja KK abiturientide väljasõidult Kaagveresse kevadel 1933.

Nad saabuvad väsinuina, ent ometi lõbusatujulisina oma korteritesse.

Elektriroosid puhkevad tänavail. Hiline paat tuleb läbi kullatet Ema- jõevee ja randub vana leinapaju all.

Sõudja hõõrub kohmetunud käsi, võtab kalakoti, mõlad ja ridva ning kaob kuhugi Kalda tänava õueukse taha.

Jahe tuul silitab leinapaju oksid. On sügis...

Hirve.

Õhtu.

Päike vajub. Taevas rohetub idas. Tähtki vilgub juba. Endine tumeroheline kuusik on loojeneva päikese kiirtes punane, kuna männid on kollakas-roosad, siis pruunid, kuni kustuvad viimaks halli hämarikku.

Tuul vaikib.

Sääsed tambivad üles-alla päikese viimseis kiiris. Paistab päikesest vaid pool punast ketast, mis vajub ikka hoogsamini.

Trepil istub vanamees — hõbedat on valatud tema juustesse. Vaatab punast ketast ja mõtleb:

— Päike vajus siiski, kui olin noor! Olin rõõmus, sest lootsin järgmiseks päevaks helget ilma: heina-teoks, kesakünniks...

— Päike vajus siiski, kui noorenaui-tasin mööda külakopleid, aidalakku...

— Päike vajus siiski, kui tõin koju Maie.

Ja Maie tulebki praegu lauda poolt: pang käes, linasest riidest seelik põlvini, ikka endine kärmas Maie, kuigi aeg valand tema liikmeisse vanadusetina.

— Päike vajus ka siis, kui tulime tookord kirikust: vajus toosama õhetav päike ja hobune tantsiskelles jooksis vankri ees siledal maanteel ja õlekõrs põristas kodaraid lugeda...

Imelikul kombel tulevad täna vanamehele siin trepil piipu popsides nii selgesti meelde endised ajad. Millegipärast tundub talle tänane õhtu nii erilisena: päikeseratas on nii suur ja punane... Hall udulõng tõuseb juba Laugassoo kohale ja vaevalt silm seletab küüni, mis nagu praegu mässub uduloori... Varesed lendavad tiibade kiitsudes üle õue, kanep lehkab...

— „Maie!“

— „Jah?“

— „Tule, vaata! Päike vajub...“

— „Mis ma's tast vaatan?“

— „Tule vaata, kuis vajub üle Laugassoo nagu tuline kuul — tule ruttu, muidu vajub ära, tule!“

Maie tulebki ja vaatab üle läve, käsi silmil, teine põlle all.

— „Homme on hää ilm, mis ta's muud...“ ütleb ja tahab põigata sahvri.

— „Oota nüüd, istu!“

Maie annabki järele ja istub hallipäise mehe kõrvale. Tõesti imelikult Madis vahib täna päikeseketast, jälgib hoolega, kuis tulikuul vajub saki-lise metsa taha, mis on kui määratu saag, hambad ülespidi. Madise nägu hiilgab. Vanadus on palju kortse kiskunud ta palgesse. Kortsudesse ei paista punast valgust — need on varjus lillad, hallid... Maie näeks nagu alles täna, kuis ta Madis on muutunud vanaks ja kortsuliseks. Eluõhtu on vist!...

Pojapoeg Hanss sammub üle rohelise muruvaiba aida poole, valge lina õlul, padi kaenla all.

— „Tule, Hanss, vaata, kuis päike vajub!“

Tuleb Hanss, istub ka lävele, ütleb:

— „Ilus õhtu, eks?“

— „Jah, latseke, ilus õhtu... kuid päike vajub!..“

Hanss näeb, kuis kaks suurt pisarat veereb vanaisa augussilmist üle kondise põsenuki alla. Pisarad hiilgavad õhtuses päikeses — veerevad sügavat halli kortsu mööda.

— „Jah, kas inimese elu ei ole samasugune kui päev, millele järgneb õhtu ja öö?... Vaadake seda noort kuusikut ja noid pikki mände!.. Nägin, kui nood männid olid noored ja kuusikut ei olnudki, ja päikese vajumises ei olnud siis nii imelikku leeki nagu täna... Aga nüüd on need männid surnud ja kuusik kasvand alla ning punetab õhtuses päikeses!..“

Korra vajus päike samuti punaselt. Isa istus siis lävel ja näitas mulle, kuidas punane päikesekuul vajus saagja metsamüüri taha. „Näe — pool veel paistab!“ sõnas ja naabrimaja aknen peegeldas punast, punast valgust, mis tungis kohe nagu südamesse ning kerge värin läbistas keha. Mu ema istus siis samuti kui su vanaemagi praegu ja päike heitis temagi palgesse punast helki. Alles siis nägin, et nende päadele on puistatud hõbedat ja nende näod ei hiiland enam noorusleegis ning hallid sügavad kortsud katsid nende palgeid...

Mulle tuleb ette, nagu istuksin täna õhtul samal lävel... Kuid päike ei paista enam näole nii punaselt... palavalt...“

Ja kolmsilmapaari vaatavad läände, kuhu uppus alles äsja hõõgav päikesekuul: kaks vana, mõtlikku, halli, üks sätendav nooruslik. Nii nad vaatavad, mõtleavad, kuni upub kõik suviõisesse hämarikku...

Kolm halli kogu tõuseb lävelt: vanaisa poeb edetarre sängi, vanaema ta kõrvale. Nad on valgeni ärkvel: ei tule und... Pääs aealeb vaid kibe mõte langevast päikesest...

Hanss poeb aidalakka ja tõmbab ruttu lina üle päa. Süda tahaks nagu tõusta rinnust, midagi nagu valutab temagi südames... Und ei tule.

Kilk poogendab edetares: tema ei näe punast päikest ahjuprakku —

ta vaid saeb oma kriiskaval viiulil
Madisele — Maiele õhtulaulu.

* *
*

Päike vajub taas punasena. Üle
kabeli paistavad viimased punased
kiired... Kaks valget risti hiilga-
vate nimiplateidega paistavad üle ka-

beliaia... Ööbik laulab eemal lepi-
kus... Varesed lendavad tiibade
kiitsudes üle kõrgete kaskede...
Hall udulõng tõuseb lepiku tagant ja
valgub üle heinamaa laiali...

Veel paistab pool punast päike-
seketast saagja metsamüüri tagant...
Õhtu on!..

L. Kostabi.

II-k kl. õpilased Saadjärve „Kalevipoja kivil“ kevadel 1933.

Koolinoorte isetegevusest.

(Vilistlaskogu poolt korraldatud kirjandite-võistluse III auhinnaga kroonitud kirjand).

Inimkond on iseenesest üsna lah-
tine tervik. Ta jaguneb määratu
paljudesse grupidesse. Viimaste alu-
seks võivad olla rahvus, riiklus, tea-
dusharu, majanduselu nähted jne.
Kuid olgu need grupid — riigid, rah-
vad, kogukonnad, poliitilised või mõ-
ned muud eriala-koondised, kõik nad
seisavad omasarnastega alalises võist-
luses või koguni võitluses, sest iga

üksiku hääolu ja olemasolu oleneb
intensiivsest edasirühkimisest ja
enda kindlustamisest naabrite vastu,
kes tahaksid teda välja pressida kui
libedat kiilu puuhalust.

Nii jõuame tulemuseni: „Elada on
võidelda!“

Sellest järgneb tõde: iga ühis-
kondliku grupi suurim ning päämine
ülesanne on muretseda enesele uut

toekat võitlusvõimelist järeltulevat noorpõlve. Noortes on tulevik!

Meie peame kasvatama tugevaid ja vastupidavaid noori, silmas pidades tõsiasja, et päikese puudusel jääb taim kiduraks, kuid liigsete tugede ja liigse tuulevarju hoolitsemisega võib tüvi kasvada liig jõuetuks hädaohtude vastu.

Vajame kehalt terveid ja vaimult aukaid inimesi — võitlejaid. Kehalise tervise eest hoolitsemine pole raske. Küll aga on see muutumas raskeks enam vaimsel alal teotsevas linna ühiskonnas. Siin saame takistustest üle tervishoidliku ja sportliku kultuuri tõstmisega.

Palju enam energiat nõudev ja tõsist tähelepanu võttev on vaimsete omaduste, n. ö. isikulise tarkuse saavutamise. Selleks on praeguses ühiskonnas rohkearvuline koolidevõrk. Koolidest ammutavad noored igasugu tarvilikku ja mittetarvilikku tarkust, et selle vaimse pagasiga siirduda tegelikku ellu ja sääal oma teadmisi otstarbekohaselt kasutada hüvanguks enesele, oma rahvale ja riigile.

Kuid sageli näeme kibedat kurbloolisust: inimene on varustatud parimate kehaliste võimetega, mille päale ta on ehitanud määratu laadungi ilusaid asju, nagu ajalugu, geometriat, algebrat, mõned terved või poolikud keeled ja teisigi tohutuid tarkusi, olles palju aastaid koolipapade parim poju. Aga siiski, see inimene on nagu külaline siin ilmas. Ta kobab siit ja sääalt, läheneb ettevõtetele ilusate ideedega, peab aga loobuma läbiviimisest, sest ta ei suuda võidelda. Sellel inimesel puudub tahtejõud, puudub praktiline mõtlemisviis ja oskuse teotseda keerulises ühiskonna labürindis.

Minu arvates — ja ma usun, et samal veendumisel on ka suurem osa praegusaja pedagooge — on kooli

ülesanne anda mitte ainult kirjatarkust, vaid päämiselt just elutarkust. Ärgu saadagu minust valesti arul! Ma ei mõtle siin elutarkust kitsamas mõttes, vaid just laiemas, s. o. noore ettevalmistust tegeliku elu raskustele, tema arendamist seltskonnas end kodus tundvaks ning vabaltliikuvaks isikuks. Mainitud ülesannet ei saa teostada õpetaja kui vanem. Ta peab siin appi võtma vahenditult noore enese. Vanem andku kätte vaid põhisuund, kergendagu võita ettevõtete raskusi ja kontrolligu ainult, et noorte taotlused ei muutuks neile liigselt üle jõukäivateks ning kahjulikkudeks. Tegelik „rassimine“ jäägu noortele enestele. Las teotseda ka noortel ise. Noor on külalastatud energiast. Kui tema juhitakse oma liigset energiat kulutama isetegevusele, siis jõuame teele, kus vanade lahkkel nõuandel ja juhatusel noored õpivad juba varakult oma asju ajama.

Isetegevuse alal on meie Eesti koolides juba nii paljugi tehtud. Kuid kuuldavasti nii mitmeski koolis suhtutakse sellesse otse vaenuliselt.

Ei saa mainimata jätta, et minul on õnn kuuluda õppeasutisse, kus häätahtlikust on aru saadud tarbest noortele võimaldada individuaalset kasvatust nende eneste kaastegevusel.

Siin on läbi viidud teatav omavalitsuse süsteem. Igal klassil on tema poolt valitud juhatus, ametnikud eriettevõtetele ning mees- ja naiskonnad mitmesugusteks võistlusteks. Kõikide klasside omavalitsusi ühendab enesesse kui tervikusse õpilaskond, kellel on omaette täidesaatvad organid. Õpilaskond teotsel paljude sektsioonidega. Nii näiteks on olemas järgmised ringid: spordi-, humanitaar-, muusika-, male- jne. (Järgneb.)

H. Sõber.

Ja tähendamissõna käis nii:

Aga üks inimene võttis külimitu teri ja valas välja ühe väga suure sõela peale. — Ja vaata, — väga palju neist teradest langes läbi sõela hunnikusse, sest nad olid ühesugused ja ühesuurused.

Aga üks osa, mis olid jämedamad, ja üks osa, mis oli puru ja praht, jäi sõela peale. Ja inimene vaatas nendele, mis olid jämedamad, ja sellele, mis oli praht, ning mõtles: „Miks ei ole mitte needsinatsed sest sõelast läbi läinud?“ — Aga igal neist teradest oli nimi antud tema rahva seast.

Ja tema vaatas ühte, kes oli väikseim tema rahva seas. Ent seesinane oli naine, terava ja targa mõistusega. Ja tema kirjad, mis ta kirjutas, olid kui tulekeeled, mis põletasid rahva hinge. Aga tema naaber, kes istub temaga ja on temale kui õeks, kirjutas palju kauneid kirju rahvale, ja ta au oli otsata. Aga seesinane, kes oli väikseim, on „sõbraks“ kõigile.

Ja tema võttis teise ja vaatas seda. Aga see oli mees ühe väga valge linnu nimega. Kuid seesinane oli väga laisk ja täis „kurja vaimu“, ja tema tööd, mis tal oli oma „armsate õpetajate“ vastu, ep olnud mitte „päris rahuldavad“. Aga valitsejannad, kes õpetasid võõraste maade keeli, tüütasid teda tema laiskuse pärast üliväga. Ja tema mõtles endamisi nõnda: „Mispärast ei lase nad mind mitte rahu sees olla, — mis olen ma kurja teinud nendesi-naste vastu?“ — Aga tema ei leidnud teps mitte vastust sellele.

Ja tema vaatas teist, kes istus ühes mehega, kel oli nimeks linnu nimi. Aga seesinane oli otsani täis „kurja vaimu“ ja valitsejad ei saanud teps mitte seda tema seest välja ajada. Ja nemad karistasid teda ja teisi, kes olid tema sarnased. Ja karistus oli väga karm. Aga „kuri vaim“ käis kui painaja tema peale ja tema kannatas tema all väga.

Tõesti seesinane oli ainuke, kes töödega oli armu leidnud õpetajate ees ja õpetajannade ees, kes õpetasid võõraste maade keeli. Teised meeste soost ep olnud seda mitte.

Aga tema ep olnud mitte uhke selle peale, vaid kannatas rahuga „selle armu“.

Ja vaata, — rahva seas oli palju neid, kes olid targemad teiste oma-sarnaste seas. Aga üks neist leidis eriti armu valitsejate silmis ja ta krooniti „kõrge tarkuse krooniga.“ Aga tema juuksed olid valged kui lina ja silmad kui hall videvik. — Tõesti ta näis kannatavat oma „tarkuse koorma“ all.

Aga need, kel teps mitte olnud „üleliigset koormat“, olid rõõmsad endas, sest „temal“ ep olnud mitte kerge.

Aga mõned olid ka väga targad, sest nad töötasid üliväga usinasti ja tuupisid võõraste maade keeli. Ja neil oli ka väga raske selle „tarkuse koorma“ all ja mõnikord nad nutsid väga kibedasti seepärast.

Aga nende seas oli kaks, kes olid naise soost. Ja üks neist kannatas „tarkuse koorma“ all. Aga seesinane laskis siis juuksed, mis oli kui must eeben, maha lõigata, sest nii oli uus mood tema rahva seas. Ja vaata, juhtus ime, tema ei kannatanud enam „tarkuse koorma“ all. Aga nüüd tema nutab seepärast kibedasti.

Ja vaata, seal oli üks naine, kes maalis väga hästi, ja tema oli kuulus seepoolest. Seesinane armastas väga tühja juttu ajada ja võõrastes leerides tantsupidudel käia. Ja teda tunti igal pool. See aga ei meeldinud teistele tema rahva seast ja tema soost, ja nende viha süttis põlema tema vastu ja nemad valmis-tasid endid kättemaksus tema vastu.

Aga see tund ep olnud mitte veel ligi.

Ja üks mees, kes on prohveti sõna ja ristija apostli nimega, on kuulsam kui kõik muu. Aga seesinane räägib

väga tarku sõnu ja ta õpetas omasugustele selgel ja kõlaval häälel. See aga ei meeldinud teps mitte õpetajatele, sest see oli ju nende amet, ja nemad karistasid teda sellega, et ta ei võinud mitte oma pääd „tarkuse krooniga“ kroonida.

Aga seal on veel üks, keda hüütakse „pikse-tütteks“. Aga selle hääl on kui metsik sõjakisa meie rahuarmastaja rahva seas. Aga lobiseda armastab ta üle kõige. Tõesti, tema-sarnaseid ep ole mitte palju.

Tõesti, siis sai inimene aru, miks

ei läinud need terad teps mitte läbi seesinasest sõelast.

Aga siis sai sõel tühjaks. Inimene tõstis omad silmad laotuse poole ning mõtles endamisi nii: „Armulikkus on kaugel, aga õnn olgu minu rahvaga, sest nii mitu korda, kui võõrad keeled saavad kergeteks rahva silmis; nii mitu korda, kui nende õpetajad armu heidavad rahva pääle, — nii mitu korda sünnib ime!“

Ime sünnib aga väga harva, ja ootamata.

Viimane isa Maltsveti soost.

Kui kevad kutsus . . .

Muljeid III-b kl. ekskursioonilt Kagu-Eestisse juunis 1933.

Lõbus ja paksupõseline kevadpäike paistab soojalt õhtupoolikutaevas. Üksikud pilverangad hõljuvad õhus ja vaatavad, kuhu oleks veel tarvis kosutavat niiskust, et viimased hilised pungad puudel võiksid puhkeda.

Niisugune oli ilm, kui me jätsime silmapiiri taha koolilinna kirikutornid.

Meeleolu oli kõigil hää ja kõlas laul: „Hoia kinni, muidu võid sa uppi lennata . . .!“ Kuid ei ole ka naljaasi sõita „kuplitel“, mida võib iga koolijüts maateaduse õpperaamatu põhjal otsustada. Aga mis puutub õpperaamatust saadud muljesse, siis läheb see suuresti lahku tege-likust pildist. Inimene ei või vist kunagi, kui ta pole matkanud Lõuna-Eestis, saada säälselt maastikust õiget ja võimsat ettekujutust. Paistab, et kui taevataat Võrtsjärvelt ta ilu võttis, siis korjasid õrna- ja haledasüdamelised murueidetütred põhjarannikult suured sületäied taimi ja rohtu ja ladusid siia üksteise kõrvale maha. Nii tekkisid ilusad murumäed, kus nad siis õhtuehal koos kaebasid ja nutsid ja mölgutasid muremõtteid kadunud ilusast järvest. Nende kaebepisarad veeresid alla orgudesse ja nii tekkis hulk järvekesi. Kuid ega tea, ehk nende silmavesi voolab veel praegugi sulisedes mäenõlvakult läte näol alla orgu.

Päikese loojangul jõuame Võrru. Võru

linn asub samanimelise oru põhjas Tam-mula järve põhjakaldal. Majastik on vanapoolne ja luitunud, ning madalad puuelamud jätvavad mulje, kui puuduks linnal elu tuiksooned. Järveäärsest puestikust otsime üles lauluisa Fr Kreutzvaldi ausa-samba. Tõsiselt ja mõtteis istub vanake. Mee toome talle tervisi ja trööstime teda sellega, et ta soov on täitunud — Kalev on koju jõudnud ja loob uueks Eesti kodu. Üle järve avaneb tore vaade tõusvast mägilisest Haanjamaast.

Lahkume Võrust, kuna meel januneb üha uute üllatuste järele.

Punakate männitüvede vahelt helgib järvepind, taas teisel pool järve tõuseb järsk mäeveer, kaetud metsamüütriga, mis peegeldub vastu järvestügavusest. Ilusad olid need esimesed pildid Haanjamaast mille kattis kättejõudnud videvik.

On täielik kevadõine pimedus, kui jõuame Rõugesse. Teeme visiidi kohaliku pastorihärra ja meie endise õpetaja hr. Kiroitari juurde. Ta on väga rõõmus, nähes meid oma külalistena ja lubab meile öökorteri leerisaali. See on suur ruum, kus võis tahmaste lampide valgusel vaevast ühest seinast teise näha. Sää-leadus aga ka üks väga huvitav ese, nimelt vana harmoonium, millele püüdsime kahe jalaga hinge sisse ajada. Kuid „va-

nake“ nähtavasti polnud harjunud nii kiire tempoga ja hakkas lõõtsutama.

Poisid pidid minema magama eemale koolimajja, kust lapsed pühapäevaks lahkunud olid, ja nii me siis okupeerisime voodid. Kuid ega see magamajäämine nii hõlpsasti ei läinud. Pole ka naljaasi, kui kellelgi säärsaabas nii „kõvasti“ jalas oli, et kümnekesi tuli teda jalast ära tõmmata. Aga kes oleks suutnud veel lõbu takistada, kui õpetaja koolijütsile konstrueeritud voodis tahtis end ka natuke vabamana tunda, selle tagajärjel aga sunnitud oli „maahenduse“ võtma. Püüdsime siis kõik oma nõuga ja jõuga vaese voodikese korpust üles seada. Üks soovitas seda teha interpulatsiooni teel, teine siunas maakera külgetõmbe-jõudu ning kolmas soovitas sel ööl üldse mitte magada. Keegi ksv. rääkis jälle budda preester Tennissonist, kes 44 ööd-päeva maganud ilma söömata ja seejures olnud ka veel kange maadleja. Siiski enne kukekoitu saime vist kõik silmad kinni lasta, kui tuli alata teist matkapäeva. Päeva, mille iga tund ja minut tõi jälle midagi uut ja üllatavat.

Kaunid on Rõuge järved ja mäed, palistatult varahommikuse udulooriga. Kõrge järsk mäeveer langeb alla järvepinnale ja säält veel edasi 41 m järvepõhja — seda võib küll nimetada Eesti Šveitsiks.

Rõugest suundume Suurele Munamäele. Tee on väga mägine ja liivane. Silmame tihti väikesi „kaussjärvi“ ja kinikasvanud, soostunud järveasemeid. Maapind tõuseb järjekindlalt ja jõuab oma ülimalle tipule Suurel Munamäel.

Tee viib mäejalale ja et tipule pääseda, tuleb teha veel üks ronimine. Mäe veerud on järsud, kaetud tiheda segametsaga, kuhu siis on rajatud sihid ja kõnniteed.

Kui siis väsinult mäetipule oled jõudnud, ei avane sulle veel vaadet, vaid selleks tuleb tõusta tornis puulatvade piirkonnast ülespoole. Siis alles võid „pilvepiirilt alla vaadata üle õitsva Eestimaa“. Su ees seisavad ääretud maalad, kus domineerivad metsad, kuna põlumaad vähem silmapaistavad. Tumeroheliste metsade vahelt vilksatub siin ja säält valkjas järvepind ja paljastub punakas devooniliiv. Siit paistab selgesti Lä-

timaa ja ilusa ilmaga võivat näha isegi Pihkva torne. Võru aga asub su silmade all kui peopesal ja pikksilmaga vaatasime Võru kiriku tornikellast õiget aega. Tuul tornis on võrdlemisi tugev ja ehitis kõigub tublisti. Lahkudes Munamäelt jagame kõik jälle kord oma tundeid Mihkel

Õpilaskonna vanem ksv. F. Kuhlbach.

Veskega ning soovime — „Sa kosu, kasva, kallid kodumaa!“

Kuid ühest tähtsast asjast pole me veel seni rääkinud ja see on too Haanja mees ise. Tihti võis teda näha puusahaga punakat, liivast maakamarat kohendamas, liikudes ümber mäekübaliku. Aga siiski Haanja mees ei ole rikas mees, puuduvad nägusad elamud.

Haanjamaalt laskume alla Vastseliina, s. t. uude linna. Tegelikult ei leidu siin uut midagi. Küll aga võime seda leida, tagasi rännates XIII sajandisse, mil Tartu

piiskopp Friedrich Hasendorpi poolt ehitati siia Piusa kohale uhke loss. Pääle jõuriöö sündmuse ehitati loss ümber kindluseks, et oleks kergem käputäie sõjameestega eestlasi orjaikkas hoida. XVI sajandil vallutas Joann Julma sõjavägi peninukkide ja koerakoonlastega kindluse. Hiljem olid siin peremeesteks küll Poola, Rootsi ja Vene väed, kuni Põhja sõjas loss lõhuti ja maa Vene alla läks. Muistse jutu järgi ilmuvad iga seitsme a. järele jaaniööl Vastseliina-rüütel musta täku ratsul lossi varemetele, nutvat säääl kaua aega endist ilusat lossi taga ja kaduvat siis korruga kui maa alla. Mustad müürihakid aga leinavad päevast päeva ja vaaguvad üha pudenevatel müürikividel.

Läheneb Petserile. Juba võib kohata habemikke venelasi ja hakkavad sagenema tänavkülal oma viletsate elamute ja käratsevate lastega. Linnale lähenedes tihenevad teeäärsed tänavkülal ja üleminek linnale muutub tähelepanematuks.

Oma hoonete välimuselt on Petseri vilets, välja arvatud üksikud ehitised. Luitunud ja tolmused ühekordsed elamud kükitavad tänavate ääres. Petseri rahvastik on väga erinev ja kirev. Valge mantliga setunaise kõrval askeldab räpane turumüüja; rikka vene isanda kõrval norib poolalasti habemessekasvanud tüüp sente. Siin keeb turul elav kauplemine. Veidi eemal müüriiga piiratud kloostri liiguvad kahvatud mustas rüüs mungad vaikselt kellade kuminal palvele. Säääl on elu nagu tardunud olekus. Asjata püüavad kohata munga pilku. Ainult pühakodasid nad ehivad ja kloostri sinised kuplid kullatud tähtedega tahaksid olla

kui nende tänu- ja austuseavaldus Kõige Vägevamale. Ja kas ei ole iseäralikud müstilised need maaalused koopad, kuhu mungad ise oma patusele kehale viimse puhkepaiga valmistavad!

Rahuldunud saadud muljetest, lahkume Petserist. Nüüd on juba kodutee jalge all.

Läbime laiu liivavälju, kus kilomeetrite pikkuselt me ei näe muud kui valget, pehmet liiva, kiduraid mände ja halli põdrasammalt. Elutud on need maaalad — silm ei leia kuskilt inimese eluasest. Hiljem hakkavad jälle paistma üksikud setu külal ja võime näha rahvarõivais setu talunaist triibuliste sukkade ja neljakandilise pääkattega üle nurme tõttamas. Juhtus aga hobusemees vastu tulema, siis oli kindel, et ta pidi tutvust tegema maanteekraaviga. Kuid setu on lõbus, keerutab veel lõbusalt mütsi, aitab ruuna kraavist välja, tõstab sülega õled vankriredelite vahele tagasi ja sõit läheb endiselt edasi. Mikitamäe külas kuulsime ka eht setu rahvalaulu, millist lõbu meile pakkusid lauluisa Ivvan ja rühm külanaisi. Setud on vaimustatud laulust, nad elavad kaasa lauluga. Hakkab laul kõlama, lõõvad setu naise silmad särama ja mõni pühib rätikunurgaga pisaraid, ja küllap olid need rõõmu- ja tunde pisarad. Vana Ivvan lõi aga saapakontsaga takti vastu põrandat.

Õnnelik on see rahvas, kes on suutnud alal hoida oma rahvuslikku algupära, mõtisklen lahkudes.

Järgnevad juba tüübilised Tartumaa laudjad põllud ja taluhooned. On juba hilisõhtu, kui me rappume jälle Tartu muinakiviseil tänavail.

E. Allik.

Kirjandus.

Norra kirjaniku Johan Bojer'i romaanid eesti keeles.

Johan Bojer on tänapäeva tuntumaid norra kirjanikke, kelle nimi on tunginud maailmakirjandusse. Tema teoseid on tõlgitud paljudesse keeltesse. Eriti laialdast tunnustust on ta leidnud Saksamaal, Prantsusmaal ja Ameerikas. Ka eesti keelde on tõlgitud tema paremad romaanid.

Juba noorena asus Bojer kirjanduslikul alal katsetama. Oma esimesed kunstiliselt väärtuslikud teosed ta kirjutas a. 1896—1900. Need on poliitilised romaanid, kus püütakse näidata, kuidas toleaeagne Norra poliitiline elu laostab inimhinge, hävitab isiksuse, purustab kodu ja rikub kogu rahvast. Inimene loobub poliitilise tegevuse tõttu oma siseelust, muutub katkendlikuks ja väärtusetuks. Selline inimese

siseelu vastuseadmine välisele tegevusele on Johan Bojeri pääidee ja see läbib pea kõiki ta teoseid. Ta näitab, et ainult see inimene elab väärtuslikku elu, kes suudab luua endale oma puutumatu maailma, kuna igaüks, kes ohverdab end võimu, kuulsuse või mõjukuse eest, purustab oma sisemaailma, sulatab selle väärtusetusse välismaailma. Pärastpoole kirjutas Bojer veel mõned psühholoogilised romaanid ja näidendeid. Bojeri hilisemad romaanid on kirjutatud ajal, mil tema kodumaal valitsesid hoopis uued olud, mil Norra oli vabanenud poliitilisest survest, mil sääl oli tõusmas uus uljas, optimistlikult tulevikku vaatav noorsugu. Optimism tuleb Bojeri hilisemates romaanides selgesti esile.

Johan Bojeri hilisemad ja väärtuslikumad romaanid „Suur nälg“ (ilmunud 1916. a.) ja „Viimne viiking“ (ilmunud 1921. a.) on leidnud tee ka eesti kirjandusse.

„Suur nälg“ on ilmunud eesti keeles k/ü. „Looduse“ väljaandel Looduse Kroonise Romaanina 1932. a. Tõlkinud on selle A. Hanko. [See on romaan isikust, kes end vaesest vallaslastest töötab kuulsaks inseneriks, kes püüab üha uute eesmärkide poole, omandab suuri rikkusi ja kuulsust, kuid viimaks langeb elu kõrgemalt tipult tagasi vaesusesse. Teose päätegelane Per Holm veedab oma lapsepõlve kaluriteküläs kasuvanemate juures. Juba lapsena tõuseb temas igatsus kõrguste järele. Hoolimata kehvast olukorrast läheb Peril siiski korda linna inseneri-kooli õppima minna. Kogu oma energia kulutab ta õpingutele, leppides viletsa toiduga ja korteriga. Ta lõpetab kooli, omandab insenerikutse ja läheb laia maailma, saatvades sääl oma kõrgeid eesmärki, omandades suurt kuulsust ja rikkust. Viimaks tuleb ta tagasi kodumaale, abiellub ja ostab enesele suure mõisa, kus suures toreduses ja mugavuses elama hakkab. Kuid ei elumugavus ega abielu õnn suutnud Peris kustutada suurt nälg ja igatsust uute eesmärkide, uute kõrguste järele. Ta võtab oma pääle suurte ülesannete teostamise, pannes selle läbiviimiseks kaalule kogu oma varanduse. Kuid see ettevõtte äpardub. Per kaotab oma mõisa, oma varandused ja tervise. Romaani lõpul näeme teda haigena, tööjõuetuna. Ta elatab end vaese külasepana, kannatab suuri raskusi ja viletsusi. Kuid õnnetus on selgitanud tema sisemaailma, on vaigistanud tema suurt nälg uute kõrgete eesmärkide järele. Ta saab teadlikuks oma sisemaailma väärtusest ja leiab õnne oma hingest. Selle teose keel ja stiil on häa. Rohkesti leidub siin ilusaid looduskirjeldisi, näit.: „Ta nägi Ida-Norra talve esimest korda. Vaata ometi, vaata! Valge maailm. Kõlmunud rahu valges, metsad, legendikud, järved, valged, muinasjutt päikesepaistes, unistusmaa avarail hiilgavil kuivalgeõhtuil. Kellad kõlisesid

eemal järvel ja lumepuudris metsades, hobused tulid härmatiskarvaga ja mehed jäähabemetega ja keskööl võis järv niisuguseid pauke teha, kui jää pragunes, et inimesed hüppasid voodist üles.“

„Viimne viiking“ on ilmunud eesti keeles Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastusel 1932. a. K. Freibergi tõlkena ühes J. Bojeri lühikese eluloo ja loomingu ülevaatega ja Bojeri pildiga. Hind 3 kr. 50 snt. Sama romaan on ilmunud ka Looduse Kroonise Romaanina A. Hanko tõlgituna 1932. a.

„Viimne viiking“ on Bojeri kunstiliselt väärtuslikem teos. Selles romaanis kujutatakse nii lihtsalt, südamlukult ja siiralt Lofoodi kalurite rasket elu ja hädaohlikke mereseklusi, et igalt leheküljelt hoovab vastu tormise mere võimsat hingust ja tähistava luulet. Siin kohtume sangaritega, kes oma elu eest peavad kangelaslike võitlusi, kes armastavad vabadust ja elu. „Viimne viiking“ on optimismiküllane romaan. Kõigist romaani tegelaste sangarlikest tegudest hõõgub vastu elutahet ja kirkast elutunnet. Tegelasi on hästi kujutatud. Eriti silmapaistev on Lofoodi kalurite paadijuht Kristaver Myran, raudse tahtega, julge ja töötahteline. Tema ongi viimne uljas viikingite juht.

Huvitav ja omapärane tüüp on Lonkur-Jakob, joomar ja riukukk, kel pole muud kodu kui meri ja paat. Optimismiküllane tüüp on Kristaveri poeg Lars, kes noorena läheb oma isaga merele, teeb kaasa kõik raskused, et saada vahvaks Lofoodi kaluriks. Kuid Larsist ei saa mitte kalurit. Ta on õpihimuline ja edasipüüdlik poiss. Ta läheb seminari õppima ja saab tähtsaks õpetatud meheks. Larsis tunneme me ära autorit ennast, kes samuti Lofoodi kalurist tõusis raudse tahte jõu abil maailmakuulsaks kirjanikuks. Romaani stiil ja keel on plastiline, varjundirikas ja värske. Teose sündmused arenevad nii põnevalt, et raamatut enne käest ei saa panna, kui oled tema läbi lugenud. „Viimne viiking“ on kahtlemata väärtuslikumaid teoseid maailmakirjanduses. See on ainulaadne raamat, mis on pühendatud mälestuseks noile meresangareile, keda nüüd enam ei ole, sest uued tehnilised merisõidu- ja kalastusvahendid on lõplikult välja suretanud Norra ranniku uljaste viikingite soo. Eesti kirjandus on selle teose tõlkimisega teinud jälle suure edusammu. See on raamat, mis on väärt lugeda igaühel. Eriti on see raamat aga noorsoole soovitatav. Meie, noored, kes oleme optimismiküllased, tahetõulised, edasipüüdlikud, võime omandada sellest raamatust uut tarmu kõrgete lumiste mäeharjade ületamiseks. Ärgu jätku ükski aateline noor seda väärtuslikku romaani lugemata.

M. Park.

A. H. Tammsaare „Tõe ja õiguse IV“ osa.

Tammsaare on pikema aja tagant jälle asunud käsitlema linnaelu aineala. Viimase asjaolu pärast „Tõe ja õiguse“ IV osa on läheldane rohkem linlasele, kellele tundmatud karjakoplite piirid ja teised

Õpilaskonna vanema abi ja pääkohtunik ksv. E. Villemson.

maaelus esinevad detailid, millised manasid Pearu ja Andrese vahele lakkamatuid riide „Tõe ja õiguse“ I osa.

„Tõe ja õiguse“ IV osa kajastab kahe inimese, Indreku ja tema abikaasa Karini traagikat. See on teos varavalgest videvikuni kestvast riiust ja sõnelustest. Selle juhtijaks on paradoksaalne, rahutu, sakilise iseloomuga Karin. Autor on väga leidlik teda seadma vastamisi Indrekuga, mil kokkupõrked on vältimatud ja usutavad.

Indrek näib olevat väsinud mõtlemast tõest ja õigusest. Ta on tõmbunud ene-

sesse, alistub saatusele. Karini kõrval ta näib elutargana, kes ainult harva kaotab ükskõiksuse ja tasakaalu, et siis meeleägeduses sooritada midagi ootamatut. Ta on pettunud sõjast ja revolutsioonist, kaotanud usu ideaalidesse ja abielu väärtusse. Ta töötab, sellepärast võib teda harva leida seltskonnas. Ometigi ei avaldu kuskil ta töövili, sest ta on ikkagi liiaks flegmaatne ja passiivne.

Tammsaare on oma suurromani IV ossa paigutanud karikatuuridena seltskonna eliiti kuuluvaid kunstnikke ja teisi tegelasi, teinud visandeid neist kohvikutes elutsevaist tegelastest.

Mainitud teoses pole ka autor üksikuid päätükke venitanud, vaid sündmustik areneb pidevalt. Esinevad tüübid ja nende dialoogid on vajalikud sündmustiku arendamiseks.

Kõigile kirjandussõpradele on „Tõe ja õiguse“ IV osa parimaid teoseid 1932. aasta romaanitoodangust. Ta huvitab ka ükskõikset lugejat juba esimest leheküljest päle.

L. Kostabi.

Suurmeeste elulood.

Üha rohkem on hakatud meil tähelepanu osutama populaar-teadusliku kirjanduse viljelemisele. Oma eriliseks ülesandeks on selle teinud Eesti Kirj. Selts, kelle kirjastusel ilmub kaks sarja seesugust kirjandust: Elav Teadus ja Suurmeeste Elulood. Kooli noorsoo seisukohalt on vaja rõõmustada eriti viimase sarja ilmumisest. Meie noortel puudus senini võimalus eesti keeles ammutada teadmeid maailma suurimate inimeste elust ja tööst.

Vaadeldes senini ilmunud vihke, paistab, et valikule on pandud suurt rõhku. On pakutud kõige tähtsamate ja kuulsamate meeste elulugusid. Meid tutvustatakse suurte teadlaste ja leiduritega (Darvin, Pasteur, Edison, Newton), kirjanikkude ja kunstnikkudega (Aleksis Kivi, V. Hugo, Michelangelo, Beethoven), valitsejate ja riigimeestega (Aleksander Suur, Washington), usumeestega (Muhamed) ja avastajatega (Amundsen).

Jääks soovida, et „Iloli“ lugejaskond tutvuks käesoleva sarjaga ja leiaks nendes suurtes inimsoo sangareis endale õilsaid eeskujusid.

H. J.

Koolielu.

Humanitaarring.

Humanitaarring kuulub õpilaste isetegevuses suuremate ja elujõulisemate ringide hulka. Töö intensiivsuse tõstmiseks ja süstematiseerimiseks jaguneb ring kolmeks sektsiooniks: kirjandus-, usulis-eeetiliseks ja loodusloo-matemaatika sektsiooniks.

Ringi tegevusväli on väga avar ja mitmekesine, mida tõendavad ka töökavad, mis eelolevaks aastaks on koostatud. Ainet ja tegevust leidub nii palju, et seda kõike võimatu on teostada. Tuleb loobuda nii mõnestki huvitavast ettevõttest ja piirduda vaid tähtsamate ja olulisemate punktidega.

Sektsioonide töökavad on tänavueriti huvitavad ja mitmekesised, mida just esijoones peab rõhutama loodusloo-matemaatika sektsiooni töökava kohta.

Varematel aastatel piirdus mainitud ringi tegevus vaid loodusloo alasse puutuvate ettekannetega, mõne referaadi või väikese ekskursiooniga. Tänavu on rõhku pandud kõigile aladele, mis kuuluvad loodusloo-matemaatika alla. Pääle referaatide ja ekskursioonide on nimetatud sektsioon ka veel tegeliku töö tunnid kavassee võtnud, nii füüsika, kaubateaduse, loodusloo kui ka keemia alalt. Vastavate huvidega õpilastel on võimalik õhtupoole koolis töötundides praktiseerida, mis õige huvitavaks kujuneb. Juhtideks ja nõuandjaks on nii oma kooli õpetajad kui ka väljastpoolt palutud eriteadlased.

Üheks huvitavamaks ja tähtsamaks ettevõtteks on nimetatud sektsiooni korraldusel õpilaspererele raadioteel muusika andmine.

Kirjandussektsioon on Humanitaarringi elujõulisem ja huvitavam sektsioon. Ta on senini kõige rohkem nim. ringis korda saatnud. Ka tänavu on sektsiooni töökava väga sisukas ja mitmekesine. Kavassee on võetud referaatõhtuid, kus esinevad nii õpilased kui võõrad referentid, kirjandusõhtuid kirjanikkude eneste osavõtul, kõne- ja luuletisvõistlus, ekskursioon jne.

Usulis-eeetilise sektsiooni töökava piir-

dub päämiselt referaatide, piiblitundide ja hommikupalvete korraldamisega.

Humanitaarring on leidnud juba varematelgi aastatel tunnustust ja väärilist tähelepanu. Loodan, et ka käesoleval õppeaastal ring edukalt ja tagajärjekalt võib töötada ja et õpilastel, kes on Humanitaarringi liikmed, ka tõsist tahet ja huvi tööks ei puudu.

Jätkugu meil raudset tahet ja püüdu, et aasta möödumisel rahuldustundega võiksime tagasi vaadata ringi töötulemus-tele!

Jõudu selleks kõigile ringiliikmeile ja sektsiooni juhtidele! **E. Kingsepp,**

Õpillaskonna vanema valimine

tõi tänavu õpillaskonna suuremat elavust kui kunagi varem. Õpillasvanema kohale esitati kolm kandidaati: Fedja Kuhlbach (Va), E. Villemson (Va) ja Viktor Salve (Vb). Neist esimene kandidaat esitati Õpillaskonna Esinduse poolt, teised aga õpilaste allkirjadega. Kihutustöö üksikute kandidaatide kasuks kandis tänavu väga ägedat iseloomu. Tehti kihutustööd suusõnaliselt, avaldati üleskutseid suurtel plakatitel jne. Ühe kandidaadi kasuks levitati lendlehti koguni ekspressi kaudu. Valimine toimus 11. sept. Valiti uueks õpillaskonna vanemaks F. Kuhlbach 189 häälega. E. Villemson sai 111 h. ja V. Salve — 69 h.

14. sept. toimus Esinduse koosolekul õpillaskonna juhatusel liikmete valimine. Juhatusse pääsesid: E. Villemson (V-a) — 18 h., V. Toomik (IV-b) — 17 h., J. Virks (III b) — 17 h., M. Tõnisson (II kk) — 15 h., L. Kuslap (IV-a) — 14 h. ja V. Salve (V-b) — 14 h. Kandidaatideks jäid M. Park (IV-b), Einberg (II kk) ja A. Bluum (V-a). Samal koosolekul valiti õpillaskonna kohtunikud: I astmesse E. Villemson ja M. Tõnisson, II astmesse A. Maaser, E. Leht ja M. Pärn. Õpillaskonna revisjonikomisjoni valiti: A. Puutsa, E. Laas ja R. Lulla.

Ringijuhtide valimine. 13. sept.

toimus spordi- ja maleringi ühine üldkoosolek. Koosoleku juhatajaks valiti V. Toomik ja protokollijaks L. Peik. Spordiringi juhatusse valiti K. Reinvald, L. Otas, R. Lulla, E. Sild ja A. Luik. Maleringi juhatusse pääsesid O. Jaaniado, E. Villemson ja E. Püssa.

14. sept. oli humanitaar- ja karskusringi üldkoosolek. Koosoleku juhatajaks valiti M. Park ja protokollijaks M. Sika. Humanitaarringi juhatusse valiti: U. Tehane — 26 h., S. Niëländer — 26 h., E. Leht — 18 h., E. Kingsepp — 17 h. ja K. Kriegerberg — 17 h. Karskusringi juhatusse valiti: M. Tõnisson — 27 h., M.

Park — 25 h., V. Mikkelsaar — 25 h., A. Hagel — 22 h. ja M. Sika — 19 h.

18. sept. oli muusika- ja kunsti-reklaamiringi üldkoosolek. Koosolekut juhatas F. Kuhlbach ja protokollis H. Tammur. Muusikaringi juhatusse pääsesid: A. Maaser — 58 h., G. Ratnik — 55 h., L. Sutt — 58 h., L. Kuslap — 41 h. ja H. Tammur — 40 h. Kunsti-reklaamiringi juhatusse valiti: A. Maaser — 46 h., V. Toots — 44 h., E. Kants — 36., U. Väljaots — 36 h. ja A. Juks — 27 h.

20. sept. toimus rahvuskultuurilise ja maailmavaatelise ringi üldkoosolek. Koosoleku juhatajaks valiti M. Park ja protokollijaks V. Salve. Rahvuskultuurilise ringi juhatusse valiti: H. Mets — 30 h., H. Tammur — 29 h., M. Truus — 26 h., O. Jaaniado — 22 h. ja L. Peik — 22 h. Maailmavaatelise ringi juhatusse valiti: M. Park — 33 h., K. Kriegerberg — 22 h., V. Toomik — 21 h., H. Tammur — 19 h. ja H. Söber — 17 häält.

Pärast ringide üldkoosolekuid pidasid värsked ringide juhatused oma esimesed koosolekud, kus jaotati ametid. Ringide juhatajateks on saanud järgmised õpilased: E. Kingsepp (V-a) — humanitaarring; V. Mikkelsaar (V-b) — karskusring; M. Park (IV-b) — maailmavaateline ja käitumise ring; H. Tammur (IV-a) — rahvuskultuuriline r.; G. Ratnik (V-a) — muusikaring; K. Reinvald (IV-b) — spordiring; A. Maaser (V-a) — kunsti-reklaamiring ja V. Jaaniado (IV-a) — malering.

* * *

Õpilaskonna juhatuses jagunesid ametid järgmiselt: F. Kuhlbach — juhataja; E. Villemson — abijuhataja; V. Salve — varanduste valitseja; V. Toomik — sekretär; M. Tõnisson — abisekretär ja L. Kuslap — laekur; Joh. Virks — abilaekur;

* * *

Vaadeldes õpilaskonna ja ringide juhatusete koosseise, võime öelda, et isetegevuse juhtideks on valitud käesolevaks õppeaastaks töötahtelisemad ja tulihingelised noored, kes on seisnud senini isetegevuses silmapaistvatel kohtadel. See laseb oletada, et õpilaskonna isetegevus tänavu kannab rohkem vilja kui kunagi varem. Ringide avakoosolekuist võeti õpilaste poolt rohkearvuliselt ja suure huviga osa. See näitab, et pole kadunud huvi õpilaskonnas noorusteotsemise vastu ja et üha juurde tuleb uusi nooremaid kaasvõitlejaid aatevõitluse väljadele. Loodame, et kõik kaasvõitlejad end tööle rakendavad isetegevusse, et meie õpilastriitused üha arenevad ja täienevad. Uue

töö alul kõigile aatekaaslastele palju energiat, raugematut töötahet ja püsivust kōrgetele igilumega kaetud mäeharjadele rühkimiseks.

Reporter.

Karskusring astus välja E. Noorsoo Karskusliidust.

19. sept. s. a. otsustas TKG ja KK Karskusring välja astuda Eesti Noorsoo Karskusliidust. Väljaastumise põhjuseks on asjaolu, et E. N. K. S. juhatuses on külvatud poliitikat ja kasutatud selleks Liidu üleriiklikke ettevõtteid ja häälekandjate ning et Liidu juhatus pole suutnud teostada temale pandud ülesandeid.

„Iloli“ esindajad.

„Iloli“ klasside esindajad, kes levitavad „Ilolit“ ja hangivad kaastööd: I kl. — Tubin, Liigand; II-a — Põssa, Amberg; II-b — Lukk, Jänes; III-a — Maas, Sild; III-b — Pertman, Tenson; IV-a — Raudsepp, Mets; IV-b — Krootmann, Hagel; V-a — Kingsepp, Maaser; V-b — Puutsa, Mikkelsaar; I-kk — Tõruke, Roose; II-kk — Laar, Naulin; III-kk — Blumfeldt, Toots.

„Iloli“ aastatellijad.

Käesoleva õppeaasta alul on leidnud „Iloli“ õpilaskonnas suuremat poolehoidu ja toetust kui kunagi varem. 262 õpilast on otsustanud enesele tellida „Iloli“ aastakäigu, milline kindlustab meie ajakirjale tugeva majandusliku aluse, nõnda et „Iloli“ võib julgelt tulevikku vaadata, võib üha areneda ja muutuda sisult mitmekesisemaks ning huvitavamaks. Ajakirja toimetuse tahab kõik selleks teha, et „Iloli“ ka kõige paljunõudlikumat õpilast suudaks rahuldada. Kui „Iloli“ tellijate ja lugejate arv tulevikus veelgi kasvab, siis võime oma õpilaskonna ajakirja niisuguseks muuta, milline ei ole ükski teine koolinoorte ajakiri Eestis. Alljärgnevas tabelis anname ülevaate „Iloli“ tellijate arvukohata üksikutes klassides, seades klassid järjekorda „Iloli“ tellijate rohkuse järgi protsentuaalselt (vt. tabel).

Nagu sellest tabelist nähtub, on protsentuaalselt kõige rohkem „Ilolit“ tellinud V-a ja V-b kl. Loodame, et ka need õpilased, kes senini „Ilolit“ pole tellinud, seda tulevikus teevad, nõnda et terve õpilaskond 100% loeks meie häälekandjate „Ilolit“ ilmub eeloleval aastal 6 numbrit ja aastatellijale maksab aastakäik kr. 1,25 (kr. 1,50 asemel). Saagu „Iloli“ kõigi õpilaste lemmikuks!

Klass	Õpilaste üldarv klassis	„Iloli“ aastatell. arv	„Iloli“ aastatell. % ^o
V-a	25	24	96
V-b	21	20	95,2
III-a	29	24	82,8
IV-a	35	28	80
IV-b	34	27	79,5
I kl.	48	37	77,1
III-b	29	21	72,5
II-kk	30	20	66,6
II-a	28	18	64,6
I-kk	45	23	51,1
II-b	27	13	48,2
III-kk	22	8	36,4
Kokku	373	263	70,5

Stenograafia võistlus.

Tartu Kommertsgümnaasiumi ja Kaubanduskooli klassidevahelise stenograafia võistluse tulemused kujunesid läinud kevadel järgmisteks:

Võistleja	Punkte	Aeg
1. Joonas, Ethel III k.	120	1,45
2. Aben, Evald III-a	120	1,55
3. Krootman, Maimu III-b	120	2,30
4. Baumann, Hilde III k kl.	119	2
5. Mankeviitš, Helga III k kl.	120	2,30
6. Reevits, Salme III-b	120	2,45
7. Parts, Hilja III-b	120	2,45
8. Rebane, Koidula III-a	120	2,30
9. Ivanson, Salme III-a	120	2,45
10. Saar, Aksella III k kl.	119	2,25
11. Sikka, Salme III-a	119	2,45
12. Krigerberg, Karl III-b	119	3,20

Võistluseks oli antud 120-silbiline tekst stenografeerida.

Ülesanne nr. 1.

„Iloli“ originaal.
Koostanud K. Kriegerberg (IV-b).

Mustad.

Valged.

Valged: Ke7; Of3; Rf4 ja ds; Ea9.

Mustad: Vcs; Vf5; Ob6; Ecs.

Valge kaostab kolme käiguga.

Lahendus:

- a) 1. Of3 — b7 + Kcs — c7
- 2. Rf4 — e6 + Kc7 — b8 sunnitud!
- 3. Rds — c6 + +
- b) 1. Of3 — b7 + Kcs — b8
- 2. Rds — c6 + Kbs — c7 sunnitud!
- 3. Rf3 — e6 + +

Vastutav ja päätoimetaja: H. Jänes. Majandusjuht: E. Moss. Kunstiline nõuandja: E. Ahas. Kirjanduslik nõuandja: L. Kuusler. Tegev toimetaja: M. Park. Toimetus: A. Hagel (sekretär), E. Maaser (laekur), V. Mikkelsaar, E. Raudsepp, S. Nieländer, K. Kriegerberg, H. Mets ja O. Jaaniado. Talitus: E. Kingsepp, E. Sild, H. Paabo, E. Tubin ja E. Blumfeld. Väljaandja: TKG ja KK Õpilaskond.

Manalasse varisenud kaasõpilast

Valter Proosa't

mälestavad sügavas leinas

IV^b kl. õpilased ja juhataja.

Raamatuid

uusi ja tarvitatud.

Tapeete

maitserikkaid, odavaid.

Seemneid

aiavilja, lillede ja söödajuurikate kasvatamiseks.

Ostate kõige soodsamini

F. Vanatalu

ärist

Tartus, Promenadi t. 5,

telefon 3-97.

R. NAPP

Tartus, Gustaf Adolfi 8
(Rüütli tn. nurgal)

Eeskujulik ja odavaim I järgu juuksetööstuse-äri.

Daamide ja härrade jaoskond.

Äris töötavad ainult esmajärgulised parimad töäjõud.

Austusega **R. Napp.**

Diplom. riigi juuksetööstusmeister.

Tuntuim, parim pesumaja ja keemiline riiete-puhastustööstus

„Estonia“

Gildi 7, Tähe 70.

Omanik **Laurson.**

Kas sinu ostukohaks on pruugitud raamatute äri
„Vah t“, Kalaturu 3, Tartu?